

"... naïf en welgelijkend"

De sierhermitage¹ bij kasteel Westhove

Martin van den Broeke

Het van oorsprong middeleeuwse kasteel Westhove² bij Oostkapelle op Walcheren, eens de uithof van de abdij van Middelburg, werd in de zeventiende eeuw³ herschapen in een riante buitenplaats. Deze kwam in 1762 in handen van Jacoba van den Brande, die kort daarvoor gehuwd was met mr. Johan Adriaen van de Perre, een schatrijke regent en representant van de Eerste Edele van Zeeland³. Het pasgetrouwde stel liet een enorm huis in Middelburg bouwen door de populaire Antwerpse architect Johan Pieter van Bauerscheit⁴. Waarschijnlijk werd dezelfde bouwmeester ingezet voor de verfraaiing van het interieur van het kasteel, waarvan nu helaas niets anders meer over is dan het boogvormige plafond in het portaal. Ook aan de tuin werd veel veranderd. Aan de ingang van de moestuin werd de nog bestaande orangerie gebouwd. Net als het stadhuis van Van de Perre heeft deze vooruitspringende zijvleugels. Hierin waren dienstwoningen, stallen en het koetshuis ondergebracht. Aan het eind van de zichtlaan vanuit het huis werd op een duintop een belvédère geplaatst, waar telescopen stonden opgesteld.

De vier formele bosketten voor het huis, met een vijver en fontein in het midden, bleven gehandhaafd, maar het bos oostelijk van de oprijlaan werd al kort na 1770 voorzien van slingerende paden. Deze "natuurlijke" aanleg was op het oerconserveratieve Walcheren zeer gedurfd, en werd dus ook zo behandeld: de paden sloten aan bij de geometrische lanen en werden gesitueerd in een uithoek van het park⁵. Of er prieeltjes of banken in het nieuw aangelegde deel gestaan hebben, is niet bekend. Aan het eind van de grote laan door het slingerbos staan vier hoge sparren in een vierkant waar wellicht een gebouwtje als point de vue heeft gestaan. Overigens staan hier de oudste naaldbomen van Walcheren.

Aan de rand van het bos, in de zuidoosthoek van de aanleg, werd rond 1770 een sierhermitage gebouwd. Er is geen afbeelding van bekend, maar aannemelijk is dat het een houten, rietgedekt bouwsel is geweest. Volgens de kadasterkaart van 1818⁶

¹Voor literatuur over sierhermitages zie: Wim Meulen Kamp, 'Eene schilderachtige hermitage....': een inventarisatie van sierhermitages en kluisenaarspoppen in Nederland, *Antiek* 21 (1986) pag.297-301, waarin Westhove niet ter sprake komt en 'De cultus van de hermitage in Nederland' in: Meta Bison e.a., *O laage hut! meer grootsch dan vorstelijke hoven: het kluisje van Betje Wolff en Aagje Deken in Beverwijk*, Beverwijk 1993, 57-74.

²Over kasteel Westhove zie: J.P. van de Broecke, *Middeleeuwse kastelen van Zeeland*, Delft 1978, 49-59.

³Over Van de Perre, zie: Drs. H.J. Zuidervart, *Mr. Johan Adriaen van de Perre (1738-1790), Portret van een Zeeuws regent, mecenas en liefhebber van nuttige wetenschappen*, Middelburg 1983.

⁴Zie voor een beschrijving van dit huis: Fred Jilleba, *Het van Perrehuis te Middelburg*, Middelburg 1979.

⁵Het lijkt erop dat Westhove de eerste landschappelijke aanleg van Walcheren heeft gehad, zij het dan dat deze slechts bestond uit slingerende paden door een dicht bos. De verlandschappelijking van tuinen werd ook op dit eiland steeds meer gewaardeerd en als modemitteit aanvaard. Een artikel over de introductie van deze tuinstijl op Walcheren is in voorbereiding.

⁶RAZ, kadastrale minuut Oostkapelle 1818, sectie E, nr. 126 bis.

was het vierkant, met zijden van ongeveer drie meter. Op deze kaart is het gebouwtje gesitueerd op een kleine, afzonderlijke kavel. Het lijkt erop dat rondom de hermitage een "kluisenarij" was met passende beplanting, zoals naaldbomen en doornstruiken. De hut was volledig gemeubileerd en voorzien van een bed in plaats van de gebruikelijke doodskist. Misschien zat er ook wel een pop in, maar hiervoor zijn geen bewijzen.

De eigenaar van Westhove, van de Perre, was zo trots op zijn kluis, dat hij prins Willem V bij diens bezoek in 1786 na de maaltijd een rondleiding door de tuin gaf, waarbij hij hem vanaf het belvédère regelrecht naar de hermitage voerde. Daar werden ze ontvangen door de jager van Van de Perre, G.C. Poelman, die als Capucijner monnik verkleed was. "Deze prezenteerde aan het hooge Gezelschap eenige verkwikking van Fruit, Kruidervijn &c., waarvan het Doorlugtig gezelschap dan ook iets gebruikte, vindende een uitstekend vermaak om met den eremiet te spreken, die ook op de bescheidenste wijze, telkens op zijn Vlaams antwoorde. Zijn Huiscieraad, Bed &c. was alles zo naïf en welgelijkend, dat het eene goede poos de aandacht kon bezig houden."⁷

Dit is de eerste keer dat er in Nederland sprake is van een levende sierkluisenaar, zij het dan een tijdelijke⁸. Poelman had het voorbeeld voor de kleding gehaald van het klooster in zijn geboortedorp Huibergen in Noord-Brabant. Wat Poelman zelf van het bezoek vond, blijkt uit wat hij altijd vertelde aan het eind van zijn verhaal hierover: "De prins haalde twee gouden dukaten voor den dag en wilde die aan mij geven. maar ik zei: "Hoogheid, mijne orde verbiedt het mij geld aan te nemen. laat dat maar n'n keer in dit zaksken glijden". Hij deed dit, ik sloeg een kruisken en dacht: loop naar de bleksem"⁹.

De jager mocht dan zijn dukaten zijn misgelopen, hij heeft er wel voor gezorgd dat de hermitage in de overlevering voortleefde. Het perceel waar het gebouwtje stond, heet nu nog steeds De Hermitage.

Tussen 1798 en 1807, nadat Westhove in bezit was gekomen van Adriaan Kaspar Cornelis Slicher, werd de tuin voor het huis in landschappelijke stijl aangelegd, mogelijk naar ontwerp van Jan David Zocher sr.. Toen werd de bekende Romeinse brug van veldkeien en gothische ornamenten gebouwd. De hermitage bleef bij de veranderingen gespaard. Pas na de dood van de weduwe Slicher in 1824 werd deze afgebroken. De plaats ervan is nog te herkennen. Door de intensieve betreding van het pad ernaartoe in vroeger tijden, is de begroeiing ter plaatse lager dan de omringende struiken. Opvallend is dat er rond de vroegere hermitage veel braamstruiken voorkomen. Het wat afgelegen bosje wordt door weinig wandelaars betreden, zodat het zich na twee eeuwen nog altijd voordoet als een oase van rust. Alleen de rustplaats, de hermitage, ontbreekt.

⁷H. Arends, *Het verheugd Zeeland*, Amsterdam 1787, 69.

⁸Wim Meulen Kamp, 'Kluisenaars, boeren en dagloners: levende en quasi-levende stoffering in de Nederlandse landschapstuin.', in: Caroline van Eck(red.), *Het schilderachtige: Studies het schilderachtige in de Nederlandse kunsttheorie en architectuur 1650-1900*, Amsterdam 1994, 75-84,78.

⁹H.M. Kesteloo, *Oostkapelle in woord en beeld*, Middelburg 1909, 90.